

CHRISTIAN BRAW:

Mognad

Det råder brist på mogna personligheter skriver Christian Braw. Mognad innebär ansvarsmedvetande, vidsyn och uthållighet.

Isoleringen av de gamla genom folkomflyttning och socialpolitik har bidragit till den brist på mognad, som nu gör de västerländska samhällena så svårstyrda också för de mest insiktsfulla politiker. För att kunna mogna till ett själsligt och andligt liv måste man ju ha någon att växa upp till.

Det är dags för ett paradigmskifte som sätter mognaden — inte ungdomligheten — i första rummet.

Vecka efter vecka möter vi henne i tidningarnas bekantskapsannonser, den 43-åriga tjejen som söker dig, du jämnåriga kille, för sköna hemmakvällar. Vad säger den oss, hennes annons. Den talar om ensamhet och om en längtan efter gemenskap. Den vittnar om en brist på naturliga kontaktpunkter. Men det vemodigaste av allt är bristen på mognad. När en kvinna är 43 år är hon ingalunda någon "tjej" utan borde vara en mogen människa. Varje försök att inbilla sig, att ungdomen skulle vara en förblivande egendom är ett självbedrägeri, som leder till ohjälplig konflikt med verkligheten och berövar människan mognadens frukter. Nu är givetvis den 43-åriga tjejen på inget sätt unik eller originell. Hennes självbedrägeri är frambringat av vår nuvarande västerländska kulturmiljö, vår tidsanda. Hon är ett offer snarare än en skyldig.

Men varför har det då blivit så? En huvudorsak är att människan inte längre betraktar sig som en biologisk varelse utan som en maskin. Maskinen är statisk. Den känner ingen annan förändring än förslitningen, som ju kan upphjälpas med reservdelar och reparation. Den biologiska varelsen är levande, den gro, växer, blommar, ger frukt — och dör. Det är inte blomningen, som är målet för dess livsprocess, det är frukten, fröet, som för livet vidare. Det är det biologiska livets höjdpunkt när en varelse ger livet självt vidare. När den uppgiften är slutförd kan hösten komma.

Så är det i växtriket och så är det — mutatis mutandis — i djurriket. Som biologisk varelse ingår människan i detta livsmönster, och när hon vill leva på ett annat sätt kommer hon i konflikt med sig själv

Christian Braw är teol dr.

och med sin huvuduppgift i livet som biologisk varelse: att ge livet vidare. Det var innebörden i den välsignelse människan fick i Edens lustgård: "Var fruktsamma och föröka er." Orsakerna till att detta förts till ett tillstånd, som nu kallas överbefolkning, är komplicerade. Det är inte heller alldeles säkert att det är överbefolkning; det kan i stället vara så, att många trängs undan från livets bord, därför att några tar för sig för mycket. Men oavsett hur det förhåller sig med detta, så är människans uppgift som biologisk varelse att mogna för att kunna ge livet vidare. Ungdomen, blomningen, är inte livets höjdpunkt och mål utan mognaden.

Redan nu skall vi emellertid beröra en aspekt, som det blir skäl till att också komma in på senare. Det är att människan inte *bara* är en biologisk varelse. Hennes uppgift att ge livet vidare kan inte begränsas till den biologiska fortplantningen. Det kan rent av vara så, att den som själv inte fått gå in i föräldraskap på ett fysiskt sätt i stället kan utöva det på ett andligt sätt, ge andligt och kulturellt liv vidare på ett sätt som är avgörande för långt fler än de som kunde varit de egna barnen. Mänskighetens historia ger en rik exemplarsamling på denna sanning, vi kan bara nämna Johan Arndt och Dag Hammarskjöld. Men grundmönstret är detsamma som i det biologiska föräldraskapet: livets höjdpunkt är när livet förs vidare.

Nu är ju mognaden och fortplantningen på livets lägre stadier tämligen okomplicerade. Växten låter sin frukt mogna och sprider sitt frö. Det mesta går förlostat, något slår rot och så förs livet vidare. I djurriket blir det mer komplicerat, i synnerhet bland däggdjuren, där den fortplantande och det fortplantade är bundna

vid varandra en tid, tills det nya livet fått kraft till självständig existens. I människovärlden har livsprocessen nått sitt krön. Inget annat skapat har en sådan rikedom på utvecklingsmöjligheter — och ett sådant ansvar. Ingenstans är mognaden så komplicerad och så långsam som hos en människa. Men fortfarande är det så, att mognaden och förökningen är livets höjdpunkt.

Men människan är mer än en biologisk varelse. Människolivet har också en själslig och en andlig aspekt. Att föröka mänskligt liv innebär därmed också att själv mogna till ett själsligt och andligt liv, som kan föras vidare av nya generationer. Den mognaden innebär bland annat en förmåga till hängivelse. För att kunna vidareföra människolivet i dess helhet måste människan vara i stånd att satsa sig själv helhjärtat på en enda möjlighet: det livslånga äktenskapet. Mänskligt liv förs ingalunda vidare av bekantskaper som inriktar sig på sköna hemmakvällar. Man måste våga något mer. Oförmågan till hängivelse, bristen på kraft till att ge förpliktande löften är en sida av den sjukdom, som härjar en kulturkrets, där mognaden inte är målet.

Ansvarsmedvetande och uthållighet

Mognad innebär ansvarsmedvetande, vidsyn, uthållighet. Den mogne är medveten om sitt ansvar för sig själv och andra, kan se följderna av sitt eget handlande och förstå bakgrunden till andras. Den mogne har förmåga att fatta beslut och att genomföra dem under yttre och inre svårigheter. Han har perspektiv på tillvaron. I själva verket är det just mogna personlig-

heter vi har mest brist på och mest behov av, inte minst i politiken. 43-åriga tjejer behöver vi inte, inte jämnåriga killar heller, men vi behöver 43-åringar med den kraft och det omdöme, som är en frukt av mognaden. Det är dags för ett paradigmskifte som sätter mognaden — inte ungdomligheten — i första rummet.

Fostran inriktad på mognad

En fostran, som medvetet är inriktad på mognad, kan skörda mognadens frukter tidigt. Så var det med äldre tiders furste-

---

Det är just mogna personligheter vi har mest brist på och mest behov av, inte minst i politiken.

---

fostran, som fått ett förblivande monument i Fénelons *Thélemaque*. Historien och konsten, särskilt dikten, fick här tjäna som medel till att främja mognaden. Det är nämligen inte nödvändigt att människan själv gör alla livets erfarenheter, hon kan också lära av andras segrar och nederlag. Det är i detta perspektiv vi skall se furstehovens intresse för det historiska dramat. Det var ingalunda bara ren underhållning. Det var ett medel att främja en tidig mognad. Och vad som här sagts om furstefostran gällde i högre eller lägre grad all fostran i samhället. Man visste att livet var kort, att det gällde att utföra sin livsgärning så grundligt och så fort som möjligt.

Men man visste också, att mognaden inte växer fram enbart ur flitig läsning eller pedagogisk hantverksskicklighet. Det avgörande är samvaron med mogna per-

sonligheter. Därför var valet av furstelärare en riksviktig angelägenhet. Och man nådde också resultat. Sexton år gammal var Gustaf II Adolf i stånd att ta över styrelsen i ett land på ruinens brant — och att föra det ur katastrofen.

Men också med så exceptionella exempel på framgångsrik fostran till mognad måste det sägas, att mognaden måste få tid att växa fram, den kan inte bara fostras fram. Hos de allra flesta behövs det lång tid, och de som inte behöver lång tid dör i allmänhet unga. Så blev det ju också med Gustaf II Adolf. Det är som om de tidigt mogna inte behövde leva länge. De utför sin livsgärning tidigt i livet.

Tiden för en människas mognad är också starkt beroende av de svårigheter hon får gå igenom. Det är som med diamanten, som ju ursprungligen är kol, men som under ett ofattbart hårt tryck förvandlats till ädelsten. De flesta skulle inte mäkta med ett hårt tryck tidigt i livet utan att brytas. De, som klarar det, mognar tidigt.

Någon att växa upp till

Men om regeln är, att det behövs ett långt liv för att mogna, så måste det också vara så, att det för mognaden hos de unga är viktigt att de får leva tillsammans med äldre. Det är här inte frågan om att göra tillfälliga studiebesök på ålderdomshem. Det gäller något helt annat, nämligen att leva tillsammans. Isoleringen av de gamla genom folkomflyttning och socialpolitik har utan tvekan bidragit till den brist på mognad, som nu gör de västerländska samhällena så svårstyrda också för de mest insiktsfulla politiker. För att kunna mogna måste man ju ha någon att växa

upp till. Det är ingalunda bara furstar, som behöver sådana lärare.

Det lilla människobarnet är uppenbarligen en mycket mer ömtålig varelse än man i allmänhet insett. Går något fel under barndomen kan man räkna med skador under hela livet. Har man inte någon att växa upp till blir det ingen mognad. Det gäller att ha klart för sig att livet i dess helhet måste var riktighetsbestämt. Också detta tillhör det som gavs i skapelsen: "Till man och kvinna skapade han dem." Har barnet inte för sina ögon en far och en mor, som utvecklat manlighet respektive kvinnlighet till full mognad, så har det inget att växa upp till. Identiteten utvecklas inte, och man får i allmänhet en svag och lätt förledd människa. Liknande är förhållandet där far eller mor saknats. I viss utsträckning kan en äldre generation här träda in. Det tydligaste exemplet i det offentliga livet är vår nuvarande konung. Det låter sig göras där far dött; han finns ju då på något sätt ändå kvar som en bild, ett minne. Men där far eller mor försvunnit genom trolöshet är det svårt att hjälpa till till full mognad.

Det finns också en annan slags trolöshet än äktenskapsbrott. Det är trolösheten mot barnen, dvs mot den primära livsuppgiften. Det är något som framförallt drabbar familjer, där fadern har en ledande funktion i samhället. Det är ingalunda bara arbetarrörelsen som fått göra den bittra erfarenheten, att "pamparnas barn blir det aldrig något med." Alla delar av samhället kan visa rika exempelsamlingar på detta.

Varför blir det så? Det beror på det grundläggande förhållande, att människoliv är mer än biologiskt liv. Det är också själsligt och andligt liv. Det själsliga

och andliga livet behöver mycket tid och mycken omsorg för att kunna föras över från en generation till en annan. Får denna primära livsuppgift stå tillbaka för samhällsuppgiften blir barnet sviket. Det är ett förräderi. Och som alla svek ger det djupa sår i själen, som, även om de läks, blir ärr och smärtor vid den lättaste beröring.

Fadermördare

Ett barn som utsatts för ett sådant svek, kommer livet igenom att hata svikaren, förrädaren, och det som gjorde honom till svikare. Kulturlivet och politiken är fyllda av sådana personligheter, fadermördare, vilkas livsinnehåll är en oavbruten hämnd på far och det han stod för. Den socialdemokratiska pampens barn blir kommunist, frikyrkopampens barn blir ateist, prästens barn blir libertin. En sådan människa mognar aldrig. I mognaden ligger ju att man på ett naturligt sätt frigör sig från den äldre generationen, som gett livet vidare, så att det nu kan levas på egen hand. Frukten blir ju inte kvar på trädet. Men fadermördaren blir livet igenom bunden vid den äldre generationen, som han förtvivlat sparkar på. Dessa människor kan ofta göra häpnadsväckande kulturella och politiska prestationer, men de är på något vis alltid präglade av ett infantilt trots: "Jag skall visa pappa, jag,...." Deras prestationer blir i allmänhet på ett märkligt sätt tomma, fruktlösa, som allt man gör för att hävda sig själv.

Det finns hos fadermördaren en egenomlig ambivalens. Å ena sidan skall han visa pappa att han minsann vågar stå på egna ben och kan sparka på allt pappa höll högt och heligt. Å andra sidan finns

där djupt inne en känsla av, att pappa ändå hade rätt och att det är ett helgerån att förorena i pappas helgedom. Det är denna ambivalens, som är drivkraften bakom deras uppseendeväckande prestationer, deras ställningstaganden och produktivitet. Det är lätt att bli bedragen här. Politiska motståndare kan smickras och förnjöjas av att se den store mannens son som den mest nitiske bland de nitiska för den egna saken. Förnekare och likgiltiga kan känna glädje eller åtminstone skadeglädje över att se den andlige ledarens barn bland hädarna. Kritiker och publik kan förföras av fadermördarens produktivitet. Men det gäller att bli varse, att det hela tiden inte är något annat än en livslång hämnd, ett fadermord, som inte i något som helst avseende för det offentliga livet framåt. Det rör sig om uppgörelser mellan son och far, mor och dotter, som av kritiken strängt bör förvisas till den plats där de hör hemma, nämligen det egna hemmet.

Inte heller fadermördarna själva förs framåt av sin hämnd. De fortsätter livet igenom att vara lika infantila, lika omogna, antingen de nu blivit moderater, bokstavsmarxister eller ateister som hämnd på pappa. All deras febrila verksamhet blir i ordets egentligaste mening fruktlös. De kan inte föra mänskligt liv vidare, annat än möjligen i biologisk mening, därför att de själva inte mognar.

Och ändå är de inte i första hand skyldiga utan — offer. De är offer för ett svek, ett förräderi, som gjort dem till krympingar för livet. Det är inte deras egen skuld, det är dens skuld som svek. Och det tillhör den mänskliga tillvarons tragedi, att inget föräldraskap är helt utan svek och skuld. Det är en saklig insikt. Och därför är botfärdighet en sakligt riktig hållning för varje far och mor. Skall ett barn kunna mogna till självständigt liv måste det nämligen frigöras från föräldrarna, också från den skuld i vilken de står till barnet. Men skall ett barn kunna förlåta föräldrarna måste det sakligt kunna inse, att skulden finns där. Först då kommer det ur ambivalensen "jag skall visa pappa" och "pappa hade egentligen rätt". Då blir det i stånd att se helheten. Det kanske är så, att pappa verkligen hade rätt, men att han i sitt engagemang för det rätta svek sin primära livsuppgift, att föra livet vidare också som själsligt och andligt liv. När man ser det, då kan man komma till den punkt där man ser sin egen skuld i den ofruktbara vacklan mellan hämnd och ånger. Då kan man också förlåta. Det är alltid så: "Förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro." När man har nått dit, då är man fri. Då kan man börja leva på egen hand, växa och mogna — och föra livet vidare.